

PROVINCIE
FLEVOLAND

Bijeenkomst data en achtergronden stikstofbeleid

Orchideeënhoeve, 17 mei 2022

Agenda 17 mei 2022

20.00 – 20.05 uur: **welkom en toelichting** op het programma (Erik van Beurden, gebiedsregisseur)

20.05 - 20.30 uur: Korte samenvatting van de **hoofdpunten van de Webinar** 19 april 2022 provincie (Mark Blomsma, programmanagers stikstof)

20.30 – 21.30 uur: **antwoorden op per mail gestelde vragen** en aanvullende vragen vanuit de zaal (Mark Blomsma)

21.30 – 22.00 uur: **Vervolgproces en vergroten van de betrokkenheid bij het gebiedsproces** (Erik van Beurden)

22.00 – 22.30 uur: **afsluiting met een drankje**

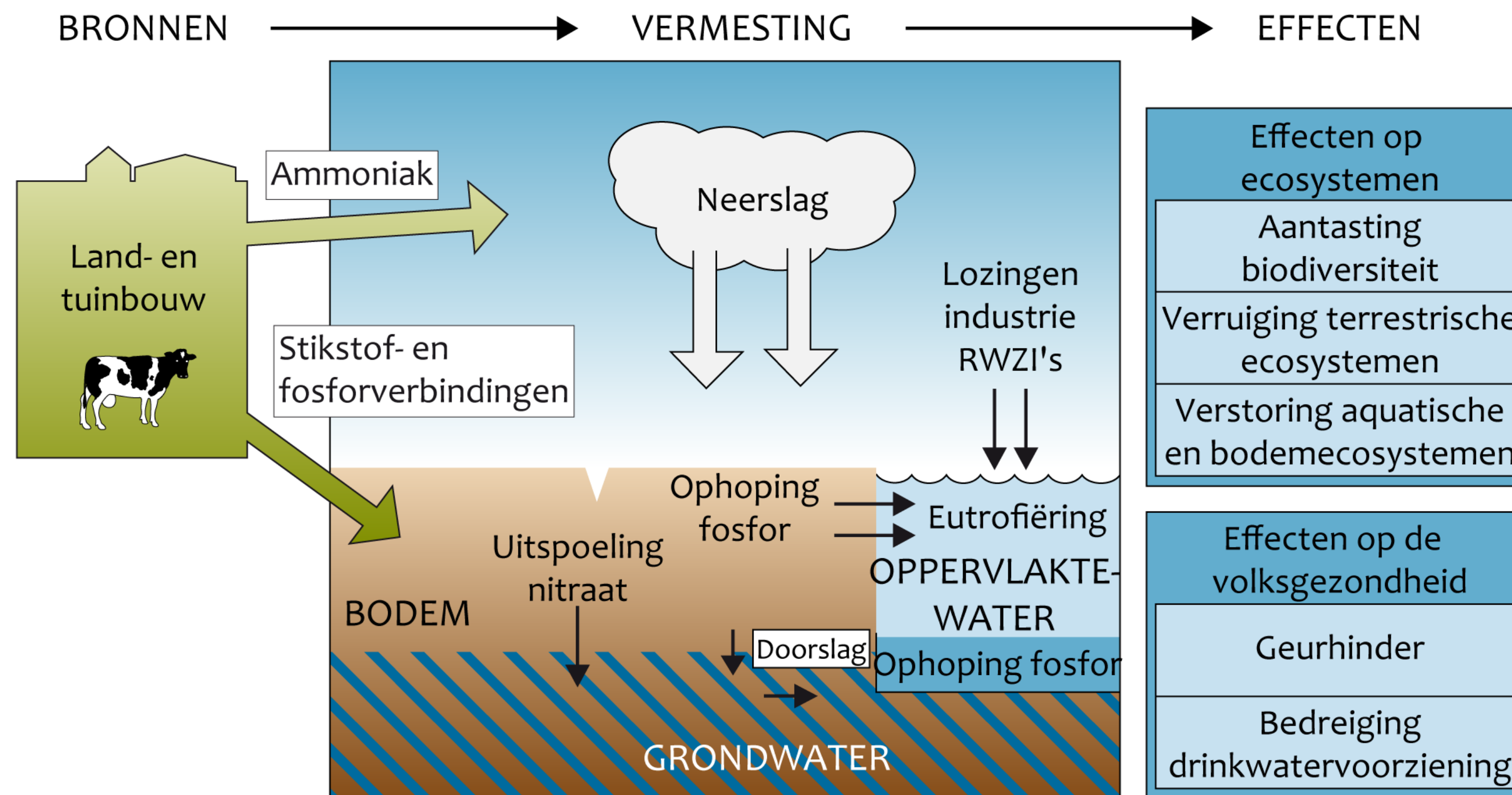

Herhaling

- Op 19 april zouden we fysieke sessie hebben, maar werd wegens corona een last minute webinar;
- Zijn ingegaan op:
 - Inleiding achtergrond en wetgeving
 - Rijksaanpak en Flevolandse aanpak van stikstofproblematiek
 - Opsomming mogelijke maatregelen en (nog niet) bestaande instrumenten
- Nu korte herhaling daarvan, daarna door naar de gestelde vragen
 - Vragen uit de webinar
 - Vragen die nu zijn gesteld naar aanleiding van de uitnodiging

Stikstof – natuurgevolgen (1)

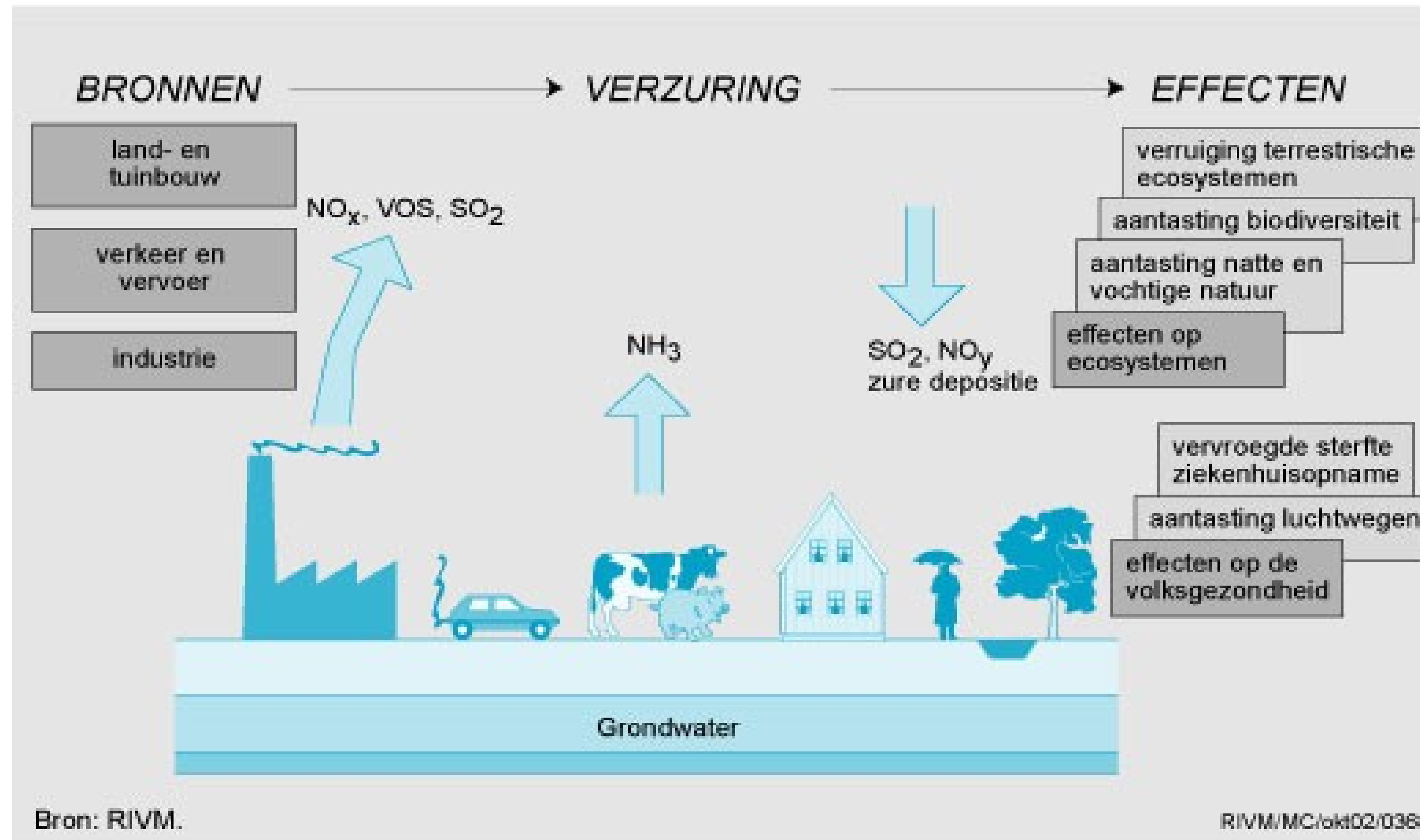
Milieuthema vermisting

Bron: Planbureau voor de Leefomgeving.

PBL/okt08/0190
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl

Stikstof – natuurgevolgen (2)

Hoofdlijnen Flevolandse aanpak stikstof (FAS)

Maatschappelijk doel: herstellen biodiversiteit & natuur en vlot trekken economie → naar een nieuw **evenwicht**

- FAS Doel: reductie vd Fl bijdrage in de overbelasting van dichtbij gelegen stikstof-gevoelige Natura 2000-gebieden met **74%** tov 2019
- Medio 2022 richtinggevend gebiedsdoel
- Medio 2023 vaststellen provinciale gebiedsplannen

Uitgangspunt: Flevoland wil een innovatieve, agrarische en duurzame provincie blijven → samen zoeken naar een nieuw toekomstperspectief

Hoe zijn we daarop gekomen?

Basisvraag: hoe halen we het FAS-doel 74% reductie in de FL bijdrage in de depositie v N2000 gebieden? Welke emissiereducties zijn waar nodig?

We hebben in stappen de volgende vragen beantwoord:

1. Doen de andere sectoren in FL genoeg? Welke emissiereducties van de agrarische sector in FL zijn waar nodig? → Scenario's opgesteld, doorgerekend en vergeleken
2. *Hoe zijn die emissiereducties te behalen met: technische maatregelen in combinatie met vrijwillig verplaatsen/extensiveren/beëindigen, zo ja tegen welke kosten en voorwaarden?*
3. Passen de FL emissiereductieplannen bij de plannen van het Rijk en andere provincies? Zijn ze robuust?
4. *Zijn er meekoppelkansen vanuit andere ontwikkelingen zoals landbouw meerdere smaken, klimaat, water, natuurinclusief, circulair, bossenstrategie/agroforestry etc.?*
5. *Wat is er nodig vanuit de overheden? –*

Deze vragen willen we ook met u beantwoorden!

Welke emissiereducties zijn waar nodig? (1): sectoren

NOx Flevoland	Aandeel sector in totale NOx-emissie FL in %
Verkeer en vervoer	67%
Landbouw	22%
Energie	4%
Industrie	1%

Ingroei Euro 6 voertuigen, elektrificatie → inschatting >40% reductie

NOx regelgeving
CO2 beleid

NH3 Flevoland	Aandeel sector in totale NH3-emissie FL in %
Landbouw	89%
Consumenten	5%
Verkeer en vervoer	3%

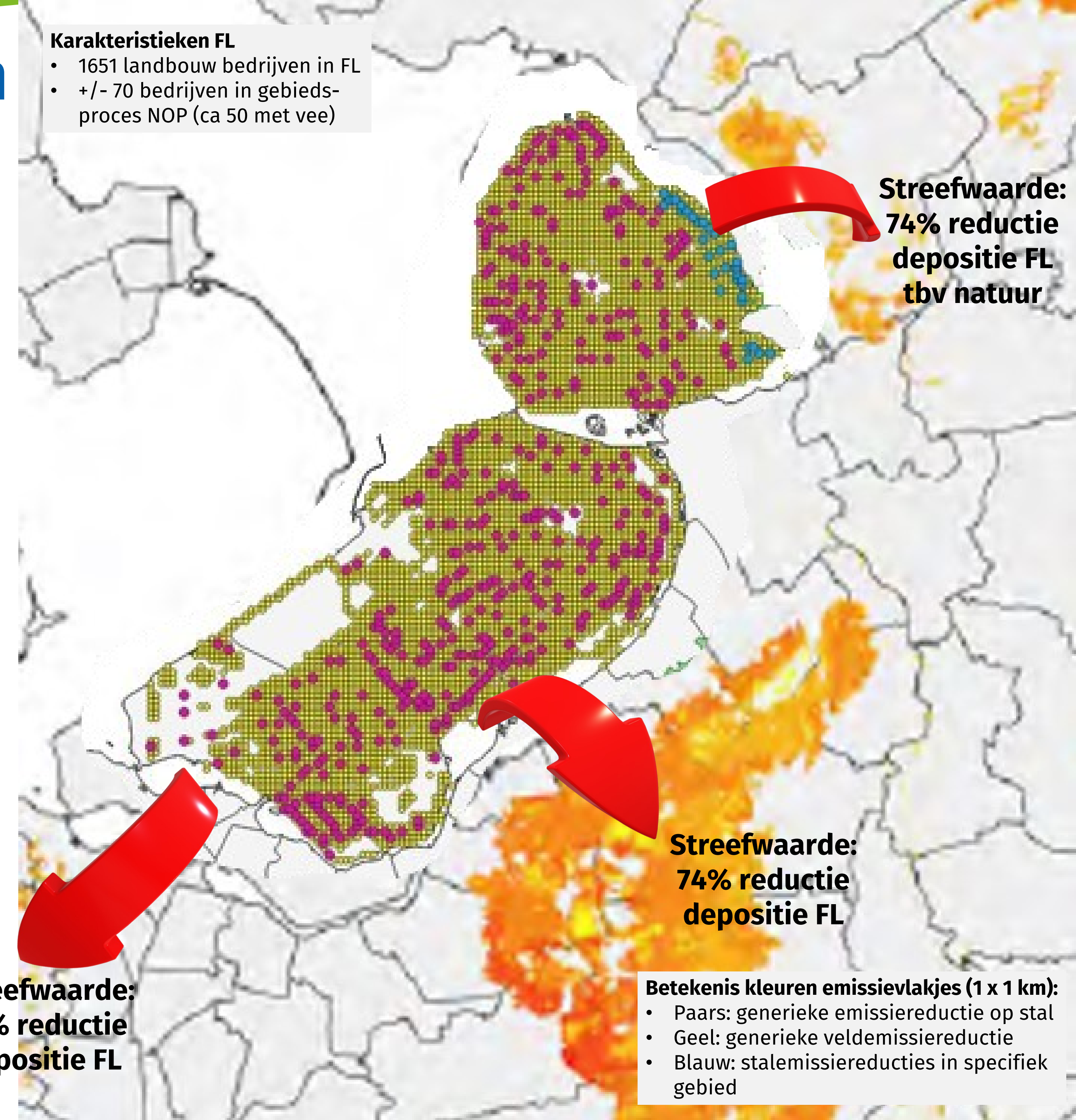
Bron: emissieregistratie

Welke emissiereducties zijn waar nodig? (2): ruimtelijke verdeling emissiereducties agr. sector

- Model gebouwd voor FL emissies agrarische sector → 9 scenario's
- met verschillen in welke emissiereductie waar gerealiseerd moet worden.

Karakteristieken FL

- 1651 landbouw bedrijven in FL
- +/- 70 bedrijven in gebieds-proces NOP (ca 50 met vee)

Streefwaarde:
74% reductie
depositie FL
tbv natuur

Streefwaarde:
74% reductie
depositie FL

Streefwaarde:
74% reductie
depositie FL

Betekenis kleuren emissievakjes (1 x 1 km):

- Paars: generieke emissiereductie op stal
- Geel: generieke veldemissiereductie
- Blauw: stalemmissiereducties in specifiek gebied

Welke emissiereducties zijn waar nodig? (3): scenario's

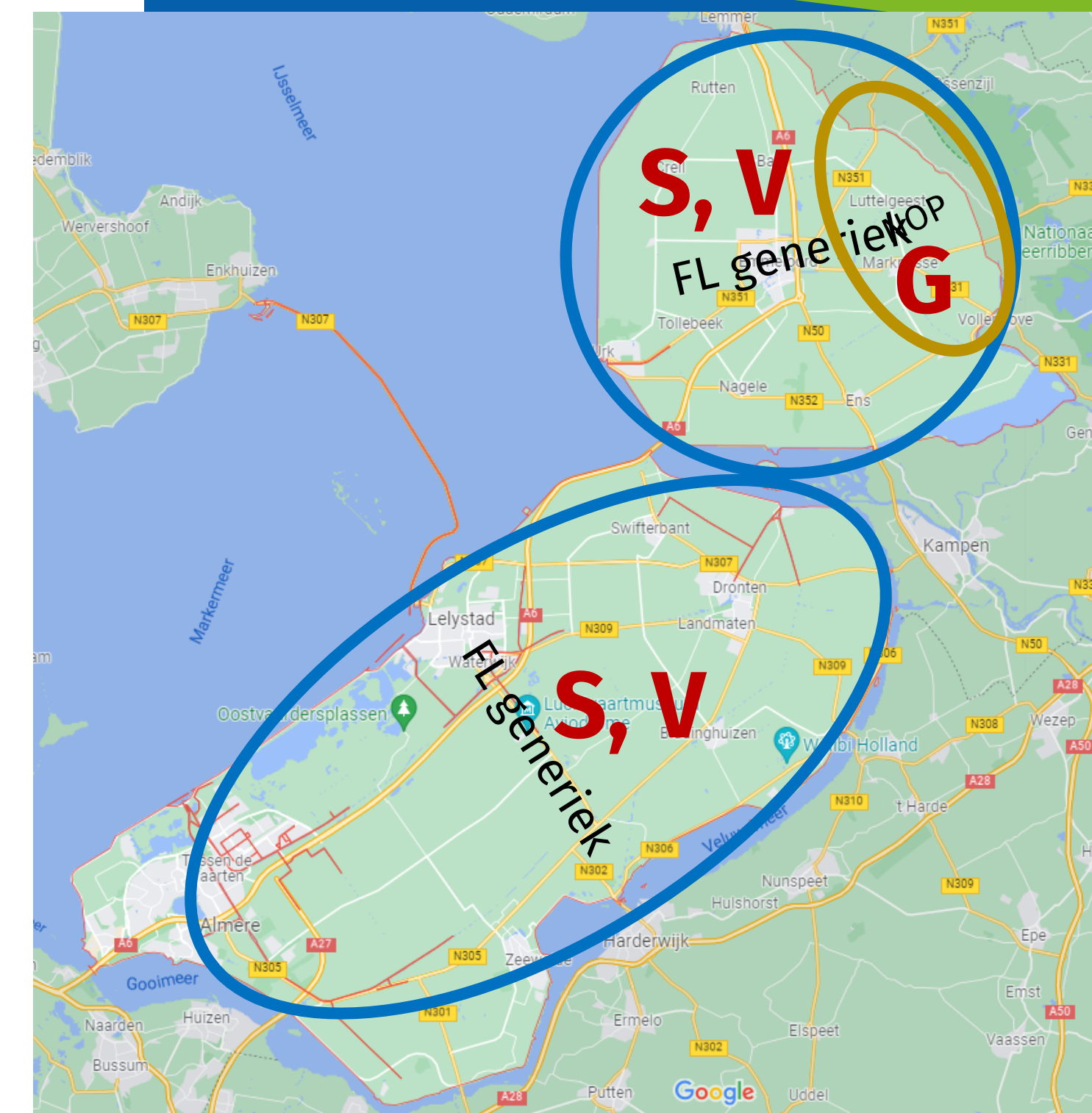
Tabel: Namen scenario's emissie- en depositiereductie

Naam	Emissiereductie (stal, veld, gebied)	Opmerking
<i>Allemaal een beetje</i>	S15%, V15%, GO%	Matige ambitie naar 75% reductie in 2035
<i>Allemaal een beetje meer</i>	S18%, V18%, GO%	Matige ambitie naar 75% reductie in 2035
<i>Stikstofwet</i>	S26%, V26%, GO%	Generieke reductie landbouwemissies
<i>Tandje erbij (NOP)</i>	S18%, V18%, G52%	Iets grotere stap in gebiedsproces (NOP)
<i>Tandje erbij extra (NOP)</i>	S18%, V18%, G52%	Groter areaal gebiedsproces (NOP)
<i>Stevige stap (NOP)</i>	S18%, V18%, G65%	Ambities in gebiedsproces (NOP)
<i>Bossenstrategie NOP</i>	S18%, V18%, G50%	Noord-oostrand (NOP)
<i>Generiek hoog</i>	S40%, V40%, GO%	Voorstel RIVM
<i>Erisman</i>	S10%, V10%, G66%	Efficiënte depositie-reductie

S = Stalemissiereductie generiek,

V = Veldemissiereductie generiek

G = Gebiedsspecifieke stalemissiereductie in NOP

Welke emissiereducties zijn waar nodig? (4): conclusie scenario's

Conclusies

- Sectoren verkeer en vervoer, energie en industrie moeten substantieel NOx reduceren; loopt voldoende via ingroei Euro 6 normen, NOx regelgeving en CO2 beleid
- Met emissiereducties in agr. sector in tabel halen we het doel vd FAS op een efficiënte en robuuste manier
- Er zijn iig meekoppelkansen vanuit bossenstrategie/agro forestry/ natuur inclusief ea thema's

Emissiereductie% in 2030 ten opzicht van basisjaar 2019	Gebieds-proces NO NOP	Rest vd provincie
Stalemissies	50-70%	20%
Veldemissies (bemesten en beweiden)	20%	20%

Hoe emissiereductie behalen?

Opties in het gebiedsproces

**(Innovaties en management)
maatregelen**

Omschakelen

Verplaatsen

Stoppen

Hoe emissiereductie behalen? Voorbeelden van mogelijke maatregelen

Rundvee

- Extra beweiden
- Eiwitarm veevoer
- Dakisolatie
- Automatisch Gecontroleerde Natuurlijke Ventilatie (ACNV)
- Sproeien van loopvloeren
- Verdunnen mest in opslag
- Mestschuif of - robot
- Rubberen toplaag stalvloer
- Emissiearme stalvloer
- Luchtwater op stal of op de kelder
- Geavanceerde mestbewerking
- Stro en stroroosters

Varkens

- Eiwitarm veevoer
- Schuine plaat in mestkanaal
- Emissiearme stalvloer
- Luchtwater
- Overige: verkleinen emitterende oppervlak vd kelder (drijvende ballen in de mest)?

Pluimvee

- Eiwitarm veevoer
- Luchtwater
- Drogen van mest

Hoe emissiereductie behalen? Voorbeelden van mogelijke maatregelen

Veldemissies

- Met water verdunnen van mest en toedienen (indien nodig met waterbassin)
- Vervangen van kunstmest
- Gerichter toepassen van verschillende bemestingsvormen
- Stikstofbindende voedergewassen telen
- Kwaliteit bodem verbeteren weghalen onkruid

Overig

- Geavanceerde mestbewerkingssystemen
- Wormen inzetten om mest te bewerken
- Toedienen additieven (bijv MgCl)
- Groene landschapselementen (bijv. windsingels, houtwallen of heggen)
- AdBlue in de motoren voor de veeteelt en akkerbouw
- Omschakelen duurzaam: biologisch, circulair, natuur-inclusief oa strokenteelt...

Nadere informatie:

- <https://www.flevoland.nl/dossiers/stikstof/wat-u-zelf-kunt-doen/voorbij-de-stikstofcrisis-101-kansen-voor-economie/akkerbouw-en-veehouderij>
- <https://agriconnect.nl/thema/verminderen-van-ammoniakemissie>

Zie ook:

- Brief drie noordelijke provincies (Bijlage met overzicht van maatregelen, kosten en effectiviteit)

NB voor alle maatregelen is aandacht voor vastleggen en monitoren van prestaties belangrijk

Hoe emissiereductie behalen?

Verplaatsen, omschakelen, stoppen

- Verplaatsen: hulp vanuit overheden, RVB, grondbank, NB langere tijd nodig
- Omschakelen: o.a natuur-inclusief, biologisch, circulair maar ook camping, boerengolf, shop → verdienmodellen in de keten, subsidie (Omschakelfonds)
- Stoppen: aankopen (MGA-2, LBV), verkrijgen/opkopen stikstofruimte

Wat is er nodig vanuit de overheden?

Oa:

- Subsidies: Rijk, Provincie, EU, gemeentelijk
 - Investering in N-reducerende technieken
 - Aankoop
 - Hulp bij vrijwillig verplaatsen/ stoppen
 - Aanpassing RO-plannen
 - Regelgeving
- Legalisering PAS-melders
- Maatwerk advies: subsidies, vergunning, technieken
- Hulp bij verdienmodellen?

Subsidies stikstof maatregelen

Prov Flevoland N-reductie

Subsidie Provincie Flevoland N-reducerende technieken evt + icm andere thema's

EU regelingen landbouw

...

Gemeentelijke regelingen

...

Landelijk gebied

Transitiefonds nationaal programma landelijk gebied (NPLG)
(integraal, 25 miljard)

Landbouw

Saneringsregeling varkenshouderijen (SRV)

Innovatieregeling verduurzaming stallen (SBV)

Omschakelprogramma Duurzame Landbouw

Verdunnen mest met water bij zodenbemester in zandgebieden

Verlagen ruw eiwitgehalte in veevoer

Vergroten aantal uren weidegang

Mestverwerking

Gerichte opkoop veehouderijen rond Nz000 gebieden

Landelijke beëindigingsregeling piekbelasters veehouderij

Mobiliteit

Maximum snelheid van 100 km overdag op snelwegen

Subsidieregeling katalysatoren binnenvaart waardoor ze minder stikstof uitstoten

Gerichte handhaving defecte en gemanipuleerde Adblue systemen (vrachtwagens)

Subsidieregeling voor walstroom zeevaart

Subsidieregeling elektrisch taxiën luchtvaart na pilot Schiphol

Industrie

Maatwerk piekbelasters Industrie

Verkenning aanpassing richtlijn om te investeren in de Best Beschikbare Techniek (BBT)

Infrastructuur

Innovatieregeling verduurzaming mobiele werktuigen Bouwsector

Woningbouw

Subsidiestop ISDE (pelletkachels en biomassaketels)

NB subsidieregelingen vragen ook substantiële bijdrage van ondernemers!

Vragen gesteld tijdens de webinar

Waarom wij/Flevoland? Overijssel doet toch meer?

- Dit volgde onder andere uit de presentatie van mevrouw Rotgers
- Klopt uiteraard! Overijssel heeft meer depositie op de Weerribben en de Wieden
- **Flevoland ziet alleen toe op het reduceren van 74% van het Flevolandse aandeel in de overschrijding**
 - Dat is ongeveer 10% van het totaal

En de uitstoot vanuit de natuur zelf dan?

- Zinloos als gebied een grote opgave levert die de lokale dieren zelf teniet doen
- Het RIVM heeft in 2021 een onderzoek naar deze zogenaamde biogene emissies
- Bijdrage van wilde dieren is ongeveer 1,5% van de Nederlandse ammoniakuitstoot
- Ook andere natuurlijke bronnen zitten in het bepalen van de achtergrond

Zet de provincie in op uitkoop?

- Nee. Landelijk wordt hier wel hard op ingezet
- Provinciaal zoeken we nadrukkelijk naar mogelijkheden verschoning en innovatie
- Liefst met voorstellen vanuit de sector zelf

- Áls iemand vrijwillig aan een opkoopregeling mee doet zullen we dat wel faciliteren
- Dat betekent dan ook een beperktere inspanning voor de rest

Waar wordt de uitgangssituatie mee bepaald?

- Vee-aantallen op basis van feitelijke cijfers
 - Dus niet vergunde aantallen, ook geen latente ruimte
- Emissie landbouw op basis van WUR onderzoek met behulp van RVO data

Vragen per mail gesteld

Wat is de depositie van stikstof vanuit de Noordoostpolder in mol/ha/jaar met NH3 als oorsprong op de Wieden-Weerribben?

- Flevolandse aandeel op Weerribben-Wieden is ongeveer 10% van het totaal
- Aandeel NOP is **XX**
- Aandeel gebiedsproces is **XX**

Hoe gaan jullie ons in beweging brengen om 50-70% NH3 te reduceren?

- We hebben nog maar beperkt middelen/instrumenten
- Als we samen met een goed plan richting Rijk komen kunnen we tijdig Rijksmiddelen naar het gebied krijgen
- Doen we dit niet verwachten we dat we vanuit het Rijk alsnog een vergelijkbare opgave krijgen, maar dan zonder de sturingsmogelijkheden op de manier en op de daarvoor beschikbare middelen

Vanuit Oostelijke en Zuidelijk Flevoland is er ook een randdepositie op N2000-gebieden. Op welke wijze dragen Oostelijk en Zuidelijk Flevoland bij aan het emissiereductiedoel van Flevoland? Want volgens de kaart is de effectiviteit van maatregelen in vooral zuidelijk Flevoland hoger dan in de Noordoostpolder.

- Inderdaad ook een verhoogde belasting vanuit rand Flevopolder op punt van de Veluwe
- Maar totale belasting is lager, onder ander door heersende windrichting
- Bepaald dat met 20% generiek het 74% Flevolandse aandeel al gehaald wordt
 - Gebiedsproces was daar eerder wel voorzien, maar blijkt vooralsnog dus niet nodig

Graag zou ik van de provincie willen horen een tal van mogelijkheden die ervoor zorgen dat een akkerbouwbedrijf gaat voldoen aan de doelstellingen die de provincie heeft voor dit gebied. Hiermee bedoel ik dat er bijvoorbeeld 10 opties worden gegeven waarvan een akkerbouwer er dan zelf een paar kan uitkiezen (die het beste bij zijn bedrijf passen) om te voldoen aan de stikstofreductie.

Ik mis in de afgelopen avond nog een beetje de voorbeelden wat betreft de akkerbouw. ik snap dat jullie niks voor ons willen invullen, maar ik heb zelf nu geen enkel idee in welke richting ik mij moet gaan verdiepen. Ik heb namelijk zelf nu geen idee op welk punt wij veel stikstof uitstoten, laat staan ergens te reduceren.

- Voor akkerbouw geldt de 20% generieke reductiedoelstelling
 - Dus voor de gehele provincie
- De verwachting is dat door maatregelen van het Rijk al een heel eind in die richting wordt gereduceerd
- Maar er kan ook winst worden geboekt met verplaatsing, wijziging van lokale teelt
- Aantal ontwikkelingen zoals het MITC en de woningbouwambities leiden tot verdwijnen van veldemissies ter plaatse, draagt ook bij aan gemiddelde
- Maar we beseffen dat dit één van de moeilijker puzzelstukjes is

Graag wil ik een duidelijke kaart ontvangen van het gebied waar ingetekend staat wat de 70% en 50% stroken zijn. Waar deze gebieden beginnen en waar ze eindigen.

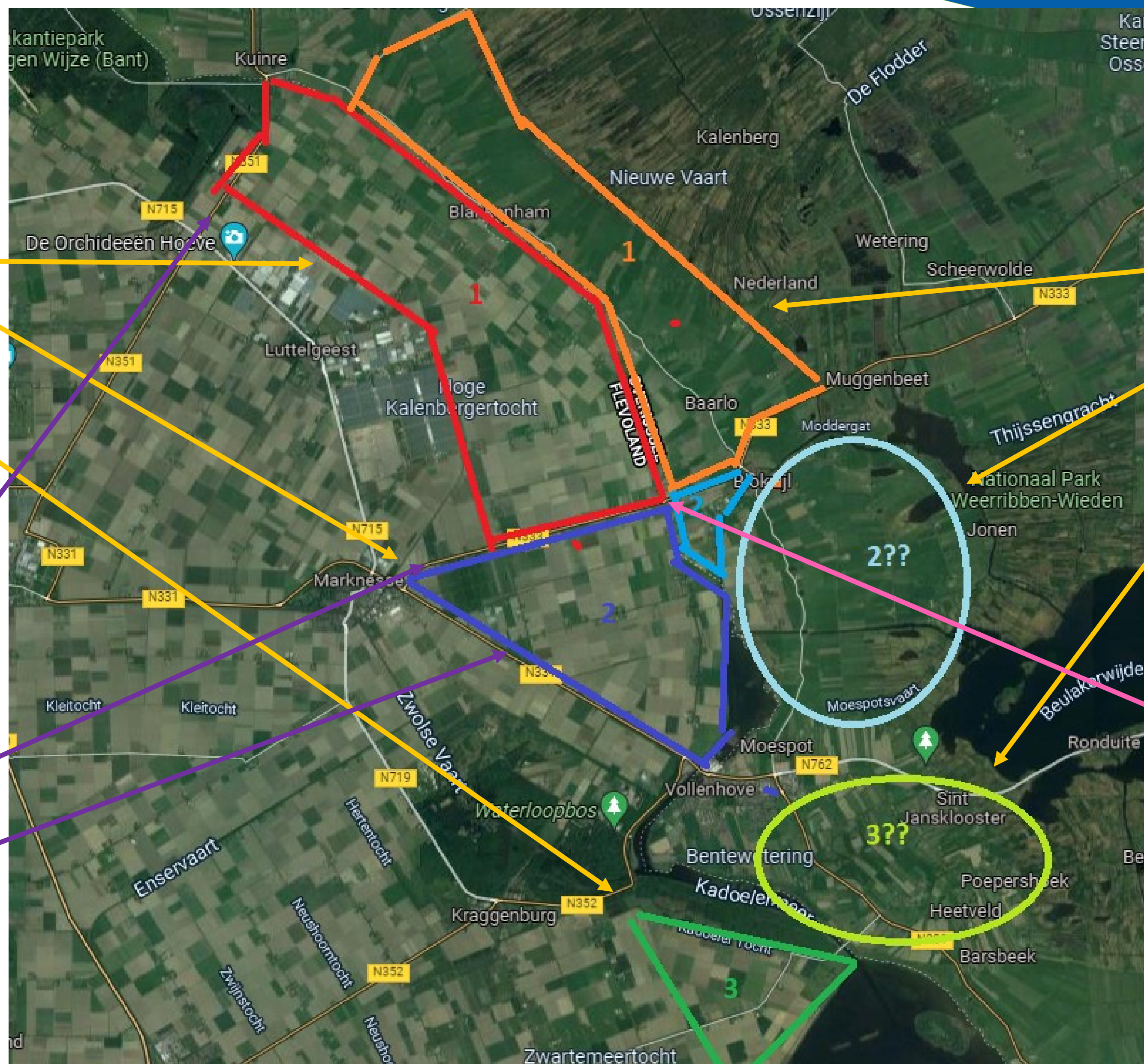
- We hebben de grenzen bepaald op:
 - Depositiepotentieel
 - Samenhang
 - Natuurlijke en fysieke grenzen
- Maar de grenzen zijn indicatief! Grensgevallen zijn welkom.

Flevoland

Overijssel

Provinciale
wegen

Waterwegen

Verder heb ik nog een vraag over eventueel een kleine windmolen in het gebied, wat is het beleid omtrent de vergunningen voor zoiets, en reduceer je hier dan ook stikstof mee?

- Aanleg windmolen stoot eventueel stikstof uit, maar bouwfase is vergunningvrij (loopt wel rechtzaak)
- Windmolen zelf stoot uiteraard geen stikstof uit, maar leidt ook niet tot stikstofreductie (tenzij vervanging generator oid)
- Andere vergunningen kunnen relevant zijn (oa gemeente)

Nog een ander punt, is het effect juist niet groter als we als gebied een of enkele veehouders vanuit Overijssel juist naar de Noordoostpolder te verplaatsen, hierbij wordt zoals ik het kan zien juist een hele grote reductie gereduceerd, dit gaat veel meer uithalen dan alle maatregelen die tot nu toe voorgesteld zijn, en als je bij het rijk afsprekt dat met deze samenwerking ook de reductie van Flevoland wordt gehaald dan is het win win.

- Maatregelen zijn inderdaad efficiënter in Overijssel
- Zijn met Overijssel in gesprek over eventuele samenwerking/uitwisseling
- Kan ook Flevolandse investering in verschoning zijn
- Maar ook daar moeten er vrijwilligers zijn

PROVINCIE
FLEVOLAND

**Einde inhoud – nu verder naar gebiedsproces
Noordoostpolder**

Wat staat er binnenkort op de planning? I/II

- Starten met opstellen gebiedsplan 0.1
 - Vanuit de Wet stikstofreductie en natuurherstel (Wsn)
 - Maar nu als onderdeel van bredere verhaal landelijk gebied (komen we zo op terug)
- In gesprek met gebied over perspectief en kansen (verschoning/innovatie) – en onderling gesprek

Wat staat er binnenkort op de planning? II/II

- Pakket aanvragen versnellingsmaatregelen inzetten
- Uitnodigen van deelnemers voor thematafels en/of studiegroepen
- Opzet van klankbordgroep voor verdere gebiedsproces en planproces

Hoe verder?

- Mei/juni: keukentafelgesprekken en desgewenst thematafels
- Mei/juni: Toets uitwerking in lijn met gebiedsdoelen, generiek beleid, jurisprudentie ea?
- Juni/juli: 1^e beelden kansen, ontwikkelrichtingen gebied, Gebiedsplan Wsn 0.1
- Sep-dec: advies-/maatwerkgesprekken + thematafels + gebiedsgesprekken + integrale aanpak/mekoppelkansen = maatregelenpakket op hoofdlijnen en aanzet gebiedsagenda
- Jan–apr 2023: definitief maatregelenpakket incl begroting afstemmen gebied en rijk
- Apr–juli 2023: Gebiedsplan 1.0 Wsn/NPLG vaststellen door GS/PS inclusief aanvullende middelen en instrumenten provincie

Daarnaast afstemming met regietafel en klein comité agrariërs

**Samen werken aan een plan om de stikstofuitstoot in Flevoland aan te pakken!
Meld uzelf aan!**

Waar vind ik verdere informatie en hoe kan ik mij aanmelden?

- Keukentafelgesprekken en evt. thematafels
- Regietafel stikstof, overleg klein comité agrariers
- Nieuwsbrief
- Websites o.a. www.flevoland.nl/stikstof
- Email: stikstof@flevoland.nl

- Aanmelden via : stikstof@flevoland.nl

PROVINCIE
FLEVOLAND

**Zijn er nog
vragen/opmerkingen/suggesties?**

Orchideeënhoeve, 17 mei 2022